

Senin Aksanın Var... Nereden Geldin?

"İrkçilik, Dışlama ve Ayrımcılık Sözlüğü"nün yönetmenliğini yapan Benbassa şöyle söylüyor: "İrkçilik önyargıdır, önyargıyla başlar. Anne-baba, çocuğuna der ki; 'kendini çingeneden koru, çünkü o çalar'. Bu, böylece toplumsal zihniyete dönüşür"

Rita Ender

"İ sa'nız Yahudi, pizzanız İtalyan, kahveniz Brezilyalı, arabanız Japon, yazınız Latin, tatiliniz Türk, rakamlarınız Arap... Ve sen, komşunu yabancı olduğu için kınıyorsun!" diyor Belçikalı şarkıcı Julos Beaucarne.

İnsan kınadığından uzak duruyor. Onu bilmiyor, tanımıyor. Öğrenmiyor. Kendisine anlatılan önyargılı fikirleri referans olarak yaşıyor. Ve tam o noktada, araştırmacı Esther Benbassa'nın dediği gibi, ırkçılık başlıyor. Fransa'da, Nisan 2010'da yayınlanan "İrkçilik, Dışlama ve Ayrımcılık Sözlüğü"nün yönetmenliğini yapan Benbassa şöyle söylüyor: "İrkçilik önyargıdır, önyargıyla başlar. Anne-baba, çocuğuna der ki; 'kendini çingeneden koru, çünkü o çalar'. Bu, böylece toplumsal zihniyete dönüşür."

Fransa'nın ve aslında biraz da Avrupa'nın zihniyetini ortaya koyan, "İrkçilik, Dışlama ve Ayrımcılık Sözlüğü" adlı kitap üç bölümden oluşuyor. İlk bölümde kadın olmak, siyah olmak, köle olmak, Müslüman olmak vs. üzerine sorular sorarak yazılmış makaleler yer alıyor. İkinci bölümde ırkçılık, ayrımcılık ve dışlama, tarihi süreçte ele alınarak inceleniyor. "Sözlük" başlıklı üçüncü ve en geniş bölümde ise, ayrımcılığa, ırkçılığa ve dışlanmaya işaret eden, bunları simgeleyen, bir şekilde bunları ilgilendiren kelimeler açıklanıyor.

Yapılmış açıklamalar ve "ırkçılık-ayrımcılık-dışlanma"nın üzerine; İstanbul'da doğmuş, bir süre İsrail'de yaşayıp sonra Fransa'ya yerleşmiş olan Sorbonne Üniversitesi profesörlerinden Esther Benbassa ile söyleştik...

Bu kitabı oluşturma fikri nasıl ortaya çıktı?

Senelerdir, Jean-Christophe Attia ile beraber sivil faaliyetler düzenliyorum, sivil hareketler içinde yer alıyorum. Ben sadece bürosunda çalışan, ders hazırlayan bir akademisyen değilim. Seminerler düzenliyorum, "Le Pari(s) du Vivre Ensemble" adında bir derneğimiz var. Jean Christophe ile, Müslüman ve Yahudi yaklaşması üzerine, okuldaki ayrımcılık üzerine, Fransa'daki sömürgecilik hareketleri üzerine çok çalıştık. Büyük ve özel günler düzenledik, okullarda öğrencilere konferanslar verdik, UNESCO ile ortak projeler yürüttük. Politikada yer alan azınlıklar üzerinde durduk. Neden? Çünkü politikada çok azınlık yok! Ayrımcılık ve ırkçılık üzerinde çok durduk. İrkçiliğin, ayrımcılığın ve dışlamanın ne demek olduğunu insanlara anlatacak bir çalışma yapmanın gerekli oldu-

ğuna inandık ve gördük ki, ne Fransa'da ne de Avrupa'da yayınlanmış bir ırkçılık sözlüğü var. Türkiye'de de olmadığını düşünüyorum! Amerika'da var.

Sözlüğü oluşturmaya karar verdiniz ve 40 kişilik bir ekip kurdunuz. Bu sözlük için çalışacak söz konusu 40 kişi nasıl, neye göre seçildi?

Biz bu kişileri seçtik çünkü onların çalışmalarını, onların kişiliklerini biliyorduk. Aralarında sivil toplum için çalışan kişiler var; örneğin, Christiane Taubira. Politikada rol almış insanlar var, örneğin eski İçişleri Bakanı Pierre Joxe. İrkçilikle, eşitsizlikle savaşmak için, bu sorunu ortaya koymuş olan, ko-

yan önemli yüzler de var; örneğin futbol oyuncusu Lilian Thuram... Bu kişilerin hepsi meseleyi, sorunu iyi biliyor.

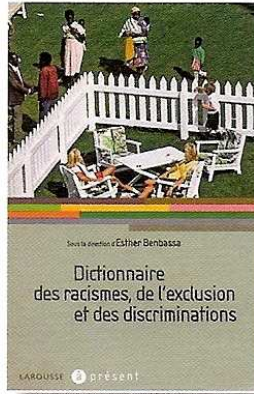
Sorun, hepsinin kişisel sorunu değil. Aralarından sadece bazıları ırkçılığa, ayrımcılığa maruz kalmış...

Bazıları bu konu üzerinde çalışan, örneğin; üniversitede araştıran akademisyenler, bazıları ise yaşayan insanlar.

İrkçiliği yaşayanlar konu üzerine konuşmaya meyilliler mi, bu konu üzerindeki gözlemleriniz nedir?

Bunu bilmiyorum. Ama bugün herkes kendini biraz "mağdur" görüyor. Biraz evvel burada, bir profesörün bürosunu kullanmakta olan siyah, genç bir öğrenci vardı. Ben ona dedim ki; "Burası size ait değil, bu büro talebeler için değil. Yakında buraya gelecek olan profesörün bürosu, eğer burada çalışacaksanız temiz tutun". Bana şöyle cevap verdi; "Bunu bana söylüyorsunuz çünkü ben kirliyim?!" Görüyor musunuz? İşte bugün bu "mağduriyet" hissinden kaçamıyoruz. Aslında herkes "mağdur" değil fakat bununla birlikte mağduriyete karşı koymanın gerekli olduğu durumlar var: Göçmen sorunu var; topluma entegre olamayan göçmenlerin sorunları var. Tüm batı dünyasına ait olan, bütün Batı dünyasını ilgilendiren bir problem var; "İslam fobisi". İsrail-Filistin çatışması var. Arap Müslümanlar, içinde buldukları her duruma Yahudiler'in sebep olduğunu düşünüyor. Yahudiler Araplardan korkuyor. Hepimiz bu tip "sanrılarla" yaşıyoruz. Ve aslında gerçek olan bu. Yaşadığımız gerçek; sanrının içinde olduğumuz!

Başka bir röportajınızda, "sanrı" yerine "bayağı" keli-

Prof. Esther Benbassa

Irkçılık, sadece renk ırkçılığı değildir. Irkçılık; engelli olana, eşcinsel olana, genç olana, yabancı olana, kadın olana, "normal" olmayana yapılıyor. Bu yüzden ırkçılık, benim için başkasını reddetmektir

mesini kullanmayı tercih ediyorsunuz ve ırkçılığın artık sıradan, bayağı bir konu gibi ele alındığını söylüyorsunuz...

Evet. Bugün bunun bayağı olduğu, sıradan olduğu düşünülüyor. Burada, ifade özgürlüğü meselesi devreye giriyor. İfade özgürlüğü, insanların tartışmasını, konuşmasını mümkün kılar. Fakat ifade özgürlüğü demek; "senin burnun güzel değil", "kulağın böyle", "sen zencisin, zencileri sevmem" deme özgürlüğü değildir. İfade özgürlüğü, demokratik bir haktır ama akla gelen her şeyi söyleme hakkı değildir. İfade özgürlüğü, Amerikan Anayasası'nın 1. maddesinde yer alır, ama Avrupa'da durum bu değildir; anayasaların birinci maddesinde yer almaz. Ve aslında biz, ifade özgürlüğünün nerede bittiği konusunda eğitilmiş değiliz. Herkes, her şeyi söylüyor. Bugün artık tabu yok; "Arapları sevmem", "Yahudileri sevmem"... Gerçi Yahudilere çok dokunulmuyor, çünkü Holokost oldu. Yahudilere karşı biraz ihtiyatlı davranılmaya çalışılıyor.

İhtiyat kelimesi bilinci içeriyor. Irkçılık, ayrımcılık konularında bilincin yeri nedir?

Bilinç bir eğitim meselesidir. Biz, bizim gibi olmayanlara, bize benzemeyenlere saygı duyma konusunda eğitilmiş değiliz. Biz kendimizi başkalarına anlatırsak, ırkçılığı durdurmak için bir eğitim vermiş oluruz. Bir adam Amerika'da, "ben siyahları sevmem" dediği zaman kendini mahkemede bulur. Ama burada, Türkiye'de... Bunlar hep başka bilinçler, başka eğitimler işte.

Amerika'da yayınlanan sözlük ile sizin hazırladığınız sözlüğün arasında nasıl farklar var?

O sözlük bizimkisi gibi toplu bir sözlük değil; o sadece ırkçılık üzerine yazılmış. Ayrımcılık ve dışlama konularını kapsa-

mıyor. Biz hepsini bir araya koymak istedik. Elbette 700 sayfaya her şeyi koymak mümkün değildi ama... Amerika'da yazılmış sözlükle bizim sözlüğümüz aynı vizyonu taşımıyor. O sözlüğün zencilere ayrılmış bölümü çok daha genişti, çünkü bu nüfus orada göçmen değil. Bizimkinde, Avrupa için olanında zenciler göçmen statüsündeki kişiler olarak değerlendirildi. Kağıtsızlar incelendi. "İslam fobisi" ele alındı. Dolayısıyla farklı sorunlar ortaya konmuş oldu.

Bu kitap Türkiye için hazırlanmış olsaydı nasıl olurdu?

Azınlıklar üstüne daha çok madde koymak lazım olurdu. Azınlıklar, Türkiye'de ikinci sınıf vatandaş. Burada "azınlıklar"dan bahsedildiğinde herkes sorunun ne olduğunu anlar, azınlık kelimesinin kimleri içerdiğini bilir. Müslüman Araplar, Yahudiler, zenciler... Ama Türkiye'de... Azınlıklar dışında, kadınlardan ve eşcinsellikten daha çok söz etmek gerekirdi. Belki de en çok, milliyetçiliğin sebep olduğu zararlardan bahsedilirdi! Dinden bahsetmek de gerekirdi. Bizim kitapta, biz türbandan söz ettik ama Türkiye'de türbanı başka türlü ele almak gerekirdi. Burada türban, göçmen kadınlar için bir kimlik sorunu, var olma sorunu. Türkiye'de daha çok dini bir kimlik... Ama tabii ki bütün bu konjonktürelirdi.

Siz burada Türkiyeli olmanızdan veya Yahudi olmanızdan dolayı ırkçılığa maruz kaldınız mı?

"Nereden geldin, senin bir aksanın var?" Yaptığım işte gözü olanlar, göçmenlerin bu işi yapmaya hakkı olmadığını düşünenler vardı. Onlara göre göçmenlerin, Fransızlarla aynı işleri yapmaya hakkı yoktu. Ben genç bir kadinken, lisede öğretmenlik yapıyordum. Bir gün, bir sözlü sınavdaydım, biri yanıma geldi ve dedi ki; "Okulun küçük öğrencilerinin sizin aksanınızı kapacaklarını, bu aksanla konuşacaklarını düşünmüyor musunuz?" Ben onu şöyle yanıtlamıştım: "Çoğunluk hiçbir zaman azınlığın aksanını kapmaz." Bir sürü insan, veliler diplomamı soruyorlardı, o mesleği yapmaya hakkım olup olmadığını öğrenmek istedikleri için. İşte bunlar günlük ırkçılıklar... İşte ırkçılık, sadece renk ırkçılığı değildir. Irkçılık; engelli olana, eşcinsel olana, genç olana, yabancı olana, kadın olana, "normal" olmayana yapılıyor. Bu yüzden ırkçılık, benim için başkasını reddetmektir.